

wereidvermaardheden, die in deze 350 jaren aan haar hebben gedoopt of gestudeerd.

Tot op den huidige dag staat zij in het buitenland hoog aangeschreven.

En toch doet haar historie ons weemoedig aan. Toen gold de theologie en dan de Gereformeerde theologie er als de kroon der wetenschappen.

Thans is de theologie banneling en heeft de godsdienstwetenschap haar plaats ingenomen. Haar z.g.v. Theologische Faculteit was in de 19de eeuw en is ook nu nog het bolwerk van het Modernisme.

Bij de opening was het Soli Deo Gloria er schering en inslag.

Thans viel er in de rede van den Rector Magnificus geen zweem van te bespeuren en werd de moderne, god-looze, strafrechttheorie er als top-punt van wijsheid gehuldigd.

Betrekkelijk vroeg reeds trad het bederf in.

Het humanisme won het van de reformatische beginselen.

De historie der Leidsche Hoogeschool zij ons tot leering.

Humanisme en Reformatie verdragen elkander niet.

Zoodra onze wetenschap ruimte zou geven aan het humanisme, zou ook haar goud verdonkerd worden.

Daarvoor beware ons Hij, die Zijn eer aan geen ander geeft.

— Gelijksstelling.

Het Hospitium te Kampen werd door de firma Dekker te Goes verblijd met een orgel.

Zoals we reeds bekend maakten, heeft ook het Hospitium aan de Vrije Universiteit een orgel nodig.

Wie zorgt hier voor gelijkstelling?

— Ingenomenheid en klacht.

De oratie van Dr Palache wordt door sommigen met ingenomenheid begroet.

Met een ingenomenheid, die sterk verrast.

Het is toch bekend, dat zoowel de Litterarische als de „Theologische“ Fakulteit en de Curatoren aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam anderen hadden voorgedragen.

Prof. H. J. Groenewegen komt er rond voor uit, dat Prof. Böhl van Groningen de man zijner keuze was.

Niettemin heeft Dr Palache zijn hart weten te stelen.

Hij verklaart in „De Hervorming“, „dat diens voortreffelijke rede alle bezorgdheid over het optreden van een Jood onder de theologen aanstonds deed verdwijnen, en dat zij met sympathie kennis namen van de klare aanwijzing van zijn wetenschappelijk standpunt en methode. En nu de rede voor ons ligt, aarzelt ik niet te verklaren, dat alle redelijke grond van bezwaar, om aan een joodsch geleerde van zijn beteekenis het onderwijs in de uitlegging des Ouden Testaments op te dragen, geheel is weggevallen“.

Hartelijker „soyez le bienvenu“ (welkom), kon van de zijde zijner collega's kwalijk zijn toegevoegd.

Geen leven van kat en hond staat te vreezen, maar men kan zich voorbereiden houden op de liefelijke uitingen van een entente cordiale.

Ja, Prof. Groenewegen gaat nog verder.

De Gemeenteraad heeft volgens hem door de benoeming van Dr Palache het uitzicht geopend op een nieuwen bloei harer „Theologische“ Facul-

teit. „Ik weet niet of B. en W. en de gemeenteraad zich ten volle bewust zijn geweest, dat dit een daad is van principiële beteekenis... Hiermede toch is zoo duidelijk mogelijk uitgesproken: dat de theologie der Universiteit meer en iets anders is dan een verzameling studiën, waarmede kerkelijke belangen worden gediend — dat zij is: wetenschap van den godsdienst, dus een groep studiën met het zuiver wetenschappelijk doel om het machtigst verschijnsel van menschelek geestesleven in zijn letterkundige, geschiedkundige, zielkundige uitingen te onderzoeken en zijn betrekking tot het hooger denken van onzes tijds te bepalen.“

Of, om het eenvoudiger te zeggen: de Gemeenteraad heeft hiermee in beginsel uitgesproken, dat de „theologische“ Faculteit niet is een inrichting tot opleiding van predikanten, maar een stichting, waar de wetenschap van den godsdienst om haar zelf beoefend wordt.

Men zal moeten toegeven, dat een hooger stemmen van zijn lofwaardig nauwelijks mogelijk is.

De meening van Prof. Groenewegen is, om het op z'n Hegelsch uit te drukken, in haar tegendeel omgekeerd.

Niet minder verrassend is het standpunt, dat Pater P. H. A. Starmans in „De Maasbode“ innam.

Hij begint zijn bespreking van Dr Palache's oratie zoo: „Met begrijpelijke belangstelling — en laat er ons aanstonds aan toevoegen — met groote voldoening namen wij kennis van bovenstaande inaugurele rede van den Joodschen geleerde Palache“.

Met de methode van uitlegging van het Oude Testament, door Dr Palache gevolgd, kan de Roomsche schrijver zich vrijwel vereenigen. Want volgens hem heeft het „van zijn eerste tot zijn laatste letter“ geïnspireerd zijn van den Bijbel niets te maken met het letterkundig en historisch karakter der Bijbelverhalen.

Moet men zich niet verwonderen over de Roomsche lenigheid?

Zij kan zich in allerlei bochten wringen, haar geleerden kunnen de evolutie-theorie huldigen, het historisch karakter van Gen. 1—3 in een dichterlijk omzetten, als zij tevens maar zekere kerkelijk-geijekte stellingen uitspreken.

Dat Rome op zichzelf er niet rouwig om is, dat een Jood benoemd is, is nog al begrijpelijk. Daarmee is immers een bres geschoten in den muur der traditie, dat de „theologische“ Fakulteiten aan de Openbare Universiteiten in dienst staan van het „Protestantisme“.

Er worden echter ook andere gevoelens openbaar.

De orthodoxe Joden zijn blijken het „Alg. Israël. Weekblad“ over de rede van Dr Palache allesbehalve gesticht. Zij zijn er over verontwaardigd, dat hij op die manier de „thora“ ausrandt.

Maar het luistert klaagt toch Ds Lingbeek in „De Gereformeerde Kerk“.

Deze penvoerder van de Confessioneele verstaat de kunst van klagen trouwens.

Noemt hij de Gereformeerden bij voorkeur „Afgescheidenen“ of „Neo-Gereformeerden“, hem komt weidig de naam van Neo-Doleerende toe.

Onze Neo-Doleerende broeder dan klaagt, doloert, dat de Gereformeerden over de benoeming van Dr Palache niet met hem medeklagen.

Hij vernieuwt het verwijt: ik heb klaagliederen gezongen en gij hebt niet geweend.

Als het Ds Lingbeek tot troost kan strekken, wil ik gerne dit verklaren: ik zou er mij in verheugen, wanneer morgen aan den dag alle modernistische professoren in de verschillende „theo-

Zoo blijkt de zooveren beluisterde profetie van de christianisering der kunst in Noorwegen voorloepig niet meer dan een droom.

Maar dit neemt niet weg, dat de stem toch weer gehoord is, ook in het land van ijs en van fjorden en fjelden: „wij wilden Jezus wel zien.“

De kentering der geesten is wel treffend.

Eerst is daar geweest Henrik Wergeland (1808—1844), predikantszoon, litterator, die in zijn „Skabelsen, Mennesket og Messias“ (Schepping, Menschheid en Verlosser, 1830) wel den Messias belijdt, maar dan toch zoo, dat hij tevens propagandist kan zijn voor Rousseau en Shelley; het werk is vrucht der Juli-revolutie; zelf noemde de dichter zijn dramatische allegorisch-filosofisch product een „bijbel der republieken“. Later moe in „Kroonpretendenten“ en in „Keizer of Galileër“ Ibsen andere dan religieuze kwesties stellen, doch worden ze in die sfeer der religie ondergebracht en beantwoord (1864 en 1866). En dan Brand van Ibsen; Brand met zijn:

Jezus, 'k riep zoo vaak uw naam,
Nooit zijt gij tot mij gekomen....

Brand met zijn vechten tegen de slapheid en halfheid van het leeg Zondagschristendom, met zijn stoere pleit voor den absoluten eisch en met zijn toornen tegen het spel der zelfvoldans met de satisfactie van het christendom.

Ja, Brand van Ibsen, van wien men liefst lezen wil zonder te willen weten, dat zijn auteur eens heeft gezegd: „Het leven kon goed genoeg zijn, als wij maar vrij mochten zijn van die lummels, die ons arme lui de deur plat loopen met den idealen eisch.“ Maar — hij heeft het gezegd; en de waarde van Ibsen's werk voor het christendom, ook voor de verbintenis tusschen den aesthetischen en den christelijken mensch, wordt door dit typeerende woord in haar betrekkelijke geringheid geïllustreerd. En van den apostaat van het chris-

logische“ Fakulteiten door orthodoxe, zeg, door „konfessioneele“ hoogleraren konden worden vervangen.

Wij als Gereformeerden zouden het daardoor minder rustig krijgen.

Want door geen enkele richting worden wij zoo fel bestreden als door de konfessioneele.

Als de konfessioneele zulk een macht bekwa men aan de Universiteiten, zouden zij ons zeker nog sterker bestrijden.

Maar dat zouden we er voor over hebben.

Want laten we niet op verschillende woordvoerende personen, maar op de beginselen, die staan de konfessioneele dicht bij ons.

Doch de kwestie of een modernist van „protestantischen“, dan wel van „Joodschen“ huize zij worden benoemd, laat ons geheel en al koud.

Dat is een verschil van neus, haar en uitspraak. Meer niet.

En beide soorten van modernisten blijken, getuige Prof. Groenewegen, het best met elkander te kunnen vinden.

Bij de Anti-Semieten willen we niet worden ingedeeld.

Maar al zou het ons goed doen indien konfessioneele hoogleraren de zetels der modernistische innamen, daarmee spreken we nog niet uit, dat de konfessioneele hierop recht hebben.

De Christelijke Overheid heeft ten opzichte van de benoemingen ook een roeping.

Maar Ds Ringbeek verwacht te zeer de Christelijke Overheid met een Nederlandsch Hervormde Overheid.

Een „theologische“ Fakulteit, die een bepaald Nederlandsch Hervormd karakter zou dragen, is voor ons veroordeeld.

En als we dan liever Prof. Böhl dan Prof. Palache aan de Stedelijke Universiteit te Amsterdam zagen, worden we niet gedreven door het motief, dat Prof. Böhl Nederlandsch Hervormd is, maar omdat hij niet modernistisch is, al is zijn „orthodoxie“ de onze niet.

Heel ons oordeel wordt hierdoor beheerscht, of men verder of dichter van ons Gereformeerd beginsel afstaat.

Hoewel zeer zeker de kwestie van de Theologische Fakulteiten aan de Openbare Universiteiten ons ter harte gaat en wij haar allerminst zoo slecht mogelijk wenschen, gelijk booze tongen fluisteren, hebben we op het terrein van het Hooger Onderwijs te veel opbouwend werk te verrichten, dan dat ons veel tijd tot klagen zou overblijven.

Maar Ds L. c.s. hebben geen opbouwend werk aan de hand en daarom hebben zij plenty tijd om te klagen.

Daar heeft men meteen het onderscheid tusschen de Doleantie van '86 en de Neo-Doleantie van Ds Lingbeek.

De Doleantie van '86 bouwde.

De Neo-Doleantie van Ds Lingbeek en de zijnen klaagt en kermt alleen.

HEPP.

DOOR AMERIKA.

IX.

New-Yorks Winkeldistrikt

In het winkeldistrikt ziet men natuurlijk New-York op z'n gezelligst. Maar dan moet men er om denken, dat de groote zaken om 6 uur sluiten. Gedwongen winkelsluiting bestaat er niet. Doch de

tendom Björnson is natuurlijk nog minder te verwachten geweest; menschen, die later inslikken moeten een woord als Björnson schreef aan den staatsman Sverdrup: „ik ben een christelijk man; ik sta op den bodem van 't kindergeloof“....“) zulke menschen kunnen duizendmaal preken, dat zij het niet hebben tegen het christendom van de kerk, maar tegen de kerk van het christendom,“) doch de eerlijke, althans zuivere, onderscheiding tusschen die twee is hun zelf onmogelijk geworden. In „Bovenmenselijke kracht“ I en II is de kwestie van het christendom dan ook — niet zonder eenige ironie — al te veel de kwestie van den dominee, gelijk ook bij Jonas Lie en Alexander Kielland,“) dan man van het bijtend tegen de kerk gericht sarcasme.

Men ziet, dat in al deze uitingen het geestesleven der litteraire profeten zich bezondigt niet alleen aan de objectieve waarheid van het christendom, doch zelfs ook aan zijn recht op een eerlijk onderzoek naar de waarachtigheid zijner hooge pretenties.

En daarom is van zoo groote beteekenis de reeds genoemde Arne Garborg. De omkeer in den geestelijken bewegingswil van dezen ex-vrijdenker is wel zeer duidelijk in zijn litteraire producten afgetekend. In 1878 verschijnt in feuilleton zijn: „Een Vrijdenker“, een hevig stuk, vol grimmigen hartstocht en vol opzet om 't geloof betaald te zetten, alles wat hij geleden had onder de verschrikkingen hem door dat geloof bezorgd,“) in den tijd, toen hij thuis kennis maakte met den caricatuurvorm van geloof in een vader, die in zelfmoord eindigde. In „Boerenstudenten“,“) 1883, is het nog wel niet wat het wezen moet, want „onze lieve Heer“ speelt hier de „narrenrol“ en, als Daniel Brant, Brant, een der helden van het boek, een psalm hoort zingen:

God geeft den Zijnen kleeren en brood
Terwijl zij zachtelijk slapen....

dan vindt het raadseltje, in dezen psalm opgegeven,

modepale shops en kelen toe ieder na blijven o

New-York men van ten, dat artikelen, cijfers, w misreken Maar de naam vo of mante meter, is van zulk doet het Chicago maar ove dat men oude we

Overigt wel zeg opene. D kijken. E

Het m elders, de stoffige g doorzicht elander heeft me doch tal op afzom kopjes b haar niet jaar and lijke bedi nam en

veerde. E keer tuss hiersstoel men hem artsen ter Het eersl decimeter een niet

merd gez ook de s sel doen

lijk staat nagels te voorwerp drie men gewreven spoed sta

Van sc tikulier a men ze n houdt zij die men

en in den de week, stapt me een pype type in

komt een schoenpo land.

Haastig tant kan als men: tijd heeft, bedient.

bij Daniël zijn de b en de don kritiek; or wrangen s

neus, 1891 vertwijfelir lust tot de

Doch da tendom“ l vriedenkers op de part ten verdra stelling is overwonne

mensch, d En in „Vre van den r

zijn wanb met hem g bet chris

christendos zeker mins of de kerk

Later wor geweest in tale Kanaa

zelf, maar als het teek (De Hel) is

(evenals, l ook allern De roepin

te doen v

Zoo bew de ziel ont crnat aan

trokken be protestore

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

„Wij wilden Jezus wel zien.“ II.

Er zijn nog andere landen, waar de litteratuur plaats maakt voor het religieuze sentiment, ook gelijk het zich herkennen wil in den Christus der kunstzinnige aanschouwing.

Nog eens: men kan hier veel te gauw juichen. Lettende op de litteratuur van Noorwegen heeft een Roomsche gezegd: „We leerden Noren kennen, die brachten profetieën van dagen zoo schoon als de heerlijkste, die ooit onze wereld beschenen; en waar in de Noordgedachtenwereld godelerden als Krogh—Tønning verschijnen met de volle Boomsche zon in het hart, daar is het voorspel aan gang van de schoonheid der kunst op weg naar de waarheid van 't geloof.“)

Maar de ervaring leert, dat ook onze tijd ten dezen tegenovergestelde stroomingen verbinden kan, evenals een vroegere periode. Inderijd heeft, als men 't gelooven mag, elke IJslandsche boerenhut een vertaling van Klopstocks Messias voorhanden gehad, bezorgd door den beroemden dominee Jon Thorlaksson (1744—1819), ongeveer in dezelfde periode, waarin de litteratur-jurist Magnus Stephensen (1762—1833), rationalist als hij was, een kerklied aldus beginnen kon: „Onze God, Jehova, Jupiter“....“) En een dergelijke worsteling van tegenstrijdige stroomingen beleef men daarginds ook nu nog. Aan den eenen kant staan litterair-stichtelijke werken van Arne Garborg (geb. 1851), den tot het christendom weergekeerden vrijdenker,“) die schrijft over: Jesus Messias (1906), en Den Buitkomne Messias (= de verloren Messias, 1907). Doch tegenover het pleit van dezen man voor den historischen Jezus, ontdaan van alle theologische windselen, staat dan weer het in 1925 verschenen boek van Georg Brandes: Sagnet om Jesus (de sage van Jezus), waarin de schrijver wil aantoonen, dat Jezus nooit geleefd heeft. 4)